

- **Demokrasi**, halkın seçme ve seçilme hakkını kullandığı ve mecliste temsilcileri aracılığıyla yönetimde söz sahibi olduğu bir yönetim biçimidir. Demokrasilerde halk, yöneticilerini kendi seçer. Kişi hak ve özgürlükleri, kanunlarla güvence altına alınmıştır. Egemenliğin kaynağı halktır.

Millî Egemenlik

Yönetim gücü halkın elindedir. Halk, yöneticileri seçimle belirler.

Katılım

Halk, seçimler yoluyla ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılarak yönetimde söz sahibi olabilir.

Seçme ve Seçilme Hakkı

Halk, oy kullanarak yönetime katılır. İsterse yönetici olmak için aday olabilir.

Demokrasinin Nitelikleri**Eşitlik**

Kanun önünde herkes aynı haklara sahiptir.

Çoğulculuk

Seçimlerde birden fazla parti ya da kişi yönetime aday olabilir.

Özgürlük

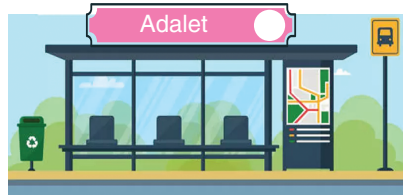
Halk, karar alma sürecine hiçbir baskı altında kalmadan katılır.

Hukukun Üstünlüğü

Herkesin kanunlara uymak zorunda olmasıdır.

Etkinlik 1

Demokrasinin temel ilkelerine ait duraklarda duracak bir yolcu otobüsünün hangi duraklarda duracağını "✓" sembolü ile belirtiniz.

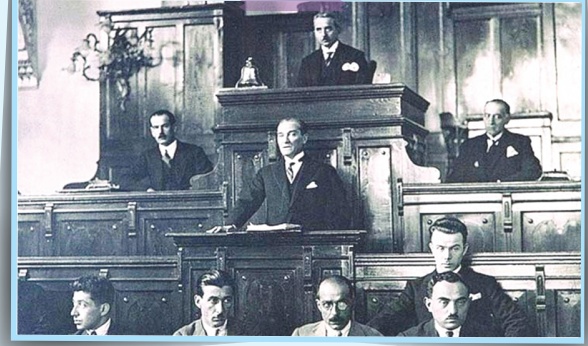

Yönetimin Karar Alma Sürecini Etkileyen Unsurlar

- ▶ Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin çağdaş ve demokratik bir şekilde yönetilmesini istemiştir. Bu amaçla birçok yenilik gerçekleştirmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması ve Cumhuriyet'in ilanı bu yeniliklere örnektir.

Ülkemizde 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılması ile halk temsilciler seçerek yönetime katıldı. Millî egemenliğe dayalı yeni bir devletin temelleri atıldı. Her yıl 23 Nisan günü "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak kutlanır.

Cumhuriyet; halkın, seçtiği kişiler aracılığıyla ülkeyi yönettiği yönetim biçimidir. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi ve egemenlik millete geçti. Böylece devletin yönetim biçimi belirlenmiş oldu. Her yıl 29 Ekim günü "Cumhuriyet Bayramı" olarak kutlanır.

Çocuk Hakları

- ▶ Her çocuk; diline, dinine, ırkına bakılmaksızın eşit haklara sahiptir. Bu haklar, 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile güvence altına alınmıştır. Türkiye, bu sözleşmeyi 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır.

Aşağıda Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocukların sahip olduğu katılım hakkının kullanımı ile ilgili maddelerine yer verilmiştir.

Madde 12 - Görüşünü İfade Etme Hakkı

Çocuk, kendisini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahiptir. Bu görüşler, çocuğun yaşına ve olgunluk düzeyine göre dikkate alınmalıdır.

Madde 13 - İfade Özgürlüğü Hakkı

Çocuk; bilgi edinme, alma, verme ve düşüncesini açıklama özgürlüğüne sahiptir. Bu hak; sözlü, yazılı, basılı, sanatsal yollarla ya da çocuğun seçeceği başka araçlarla kullanılabilir.

- ▶ Bu maddelere dayanarak çocuklar; evde, okulda veya mahallede kısacası yaşamlarının her alanında düşüncelerini özgürce ifade edebilir. Kimse onları düşüncelerini değiştirmeye zorlayamaz. Yetişkinler, özellikle çocukları ilgilendiren konularda onları dinlemeli ve onların görüşlerine değer vermelidir.

Çocukların Katılım Süreçleri

Bilgi Edinme

Çocuklara kendilerini ilgilendiren konular hakkında bilgi verilir. Örneğin evde bir kural değişikliği yapılacaksa çocuklara bu değişiklik anlatılır.

Düşünceyi İfade Etme

Çocuklara, görüşlerini özgürce ifade etme imkânı tanınır. Örneğin eğitsel kulüp toplantılarında öğrencilerin önerileri de dikkate alınır.

Geri Bildirim Alma

Çocukların görüşlerinin dikkate alındığını gösteren cevaptır. Geri bildirim sayesinde çocuk, ciddiye alındığını hisseder.

Özgürlük

Özgürlük, bireyin düşüncelerini ve davranışlarını baskı altında kalmadan gerçekleştirebilmesidir.

Özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duymalıyız. Düşüncemizi söyleyebilmemiz, bizim hakkımızdır; başka düşüncelere saygı duymak ise bizim sorumluluğumuzdur. Ailede sağlıklı iletişim kurmak, hem bireylerin mutluluğu hem de aile birliğinin güçlenmesi açısından çok önemlidir.

Ailede sağlıklı iletişim kurabilmek için,

- ▶ Konuşan kişiyi sözünü kesmeden dinlemeliyiz.
- ▶ Kırıcı, sert ve bağırarak konuşmamalı, saygılı olmalıyız.
- ▶ Hatalar olduğunda suçlamak yerine birlikte çözüm aramalıyız.
- ▶ Birlikte zaman geçirmeliyiz.
- ▶ Kendimizi, karşımızdakinin yerine koymalıyız.

Sıra Sende 1

Yılmaz ailesinde herkes birbirinin sözünü kesmeden dinler ve sorunlara birlikte çözüm yolları aranır.

Bu aile hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sağlıklı bir iletişim ortamı vardır.
- B) Ailede iletişim kopukluğu vardır.
- C) Aile bireyleri, birbirini dinlememektedir.
- D) Aile bireyleri, birbirlerine saygı göstermemektedir.

Demokratik ailelerde sadece bir kişinin değil, herkesin düşüncesi alınarak ortak karar verilir. Örneğin hafta sonu etkinliği planlanırken sinemaya mı gidilecek, yoksa evde film mi izlenecek? Herkes fikrini söyler, çoğunluk ne derse o yapılır. Bu durum, hem aile bağlarını güçlendirir hem de çocukların sorumluluk almalarını sağlar.

Vönetimin Karar Alma Sürecini Etkileyen Unsurlar

- Ailemizde kullanmaya başladığımız katılım hakkı; okulda sınıf başkanı seçimi, sınıf kurallarının belirlenmesi ve kulüp çalışmalarıyla devam eder.
- Bireyler büyüdükçe ve toplumsal sorumlulukları arttıkça katılım süreçleri mahalle, şehir ve ülke düzeyinde alınan kararlarda söz sahibi olmaya dönüşür. Bu sayede birey, hem kendi yaşamını hem de toplumu ilgilendiren konularda aktif rol almaya başlar. Çünkü toplumsal sorunlara çözüm bulmak ve toplumumuzu geliştirmek için alınan kararlara katılmak, hem bir hak hem de bir sorumluluktur. Etkin bir vatandaş, bu sorumluluğunu yerine getirme sürecinde hassas davranır.
- Yöneticiler, karar alırken tek başlarına hareket etmezler; bireylerin veya bireylerin oluşturduğu kurum ve kuruluşların görüşlerini de dikkate alırlar. Bir konuda karar vermeden önce, alınacak kararın adil ve faydalı olup olmadığını değerlendirirler.

Karar alma sürecinde sırasıyla aşağıdaki aşamalar takip edilir.

- Çözülmesi gereken sorun ya da konu belirlenir.
- Soruna ya da konuya yönelik çözüm önerileri geliştirilir.
- Tartışmalar sonucunda en uygun çözüm seçilerek karar verilir.
- Alınan karar uygulanır.
- Karar uygulandıktan sonra etkileri değerlendirilir.
- Gerekirse alınan kararlar gözden geçirilir ve yeni çözüm yolları geliştirilir.

Etkinlik 2

Karar alma sürecinin aşamalarını sırasına uygun olarak verilen kutucuğa yazınız.

1. Gerekirse yeniden çözüm yolları oluşturulması

2. Karar verme

3. Sorunun ya da konunun gündeme getirilmesi

4. Kararın değerlendirilmesi

5. Kararın uygulanması

6. Çözüm önerilerinin geliştirilmesi

Ülkemizin yönetimine ve karar alma süreçlerine katılımı sağlayan siyasi hak ve ödevlerimiz aşağıda verilmiştir.

- Türk vatandaşlığı
- Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları
- Siyasi partilere katılma hakkı
- Vergi ödevi
- Dilekçe hakkı
- Kamu hizmetine girme hakkı

► Aşağıda ülkemizde seçimle iş başına gelen devlet görevlileri ve bunların bazı görevleri verilmiştir.

Cumhurbaşkanı	• Ülkemizin en üst düzey yöneticisidir. • Yürütme gücünü kullanır. • Türk vatandaşları arasından, halk tarafından 5 yılda bir seçilir.
Millîyetvekilleri	• Türkiye Büyük Millet Meclisinde görev yaparlar. • Genel seçimlerle 5 yılda bir seçilirler.
Belediye Başkanları	• Şehir ve ilçelerin yerel yönetiminden sorumlulardır. • Halk tarafından 5 yılda bir seçilirler.
Muhtar	• Mahalle ve köylerin yöneticisidir. • Halk tarafından 5 yılda bir seçilir.

► Temel haklar; insanın sadece insan olduğu için doğuştan sahip olduğu, vazgeçilemez, devredilemez ve dokunulamaz haklardır.

Haklarımızı Bilmek ve Korumak

► Her bireyin doğuştan gelen bazı hakları vardır. Bu hakların neler olduğunu bilmek, onları korumanın ilk adımıdır. Toplum içinde huzurlu ve adil bir yaşam sürdürebilmek için sadece kendi haklarımızı değil, başkalarının haklarını da önemsemeliyiz. Başkalarının haklarına saygı göstermek, toplumda güven ve barış ortamı oluşturur. Kurallara uymayan, başkalarına zarar veren, çevreye duyarlı davranan kişiler hem hak ihlali yapar hem de toplumu olumsuz etkiler. Bu nedenle, haklarımızı öğrendiğimiz kadar bir haksızlıkla karşılaştığımızda ne yapmamız gerektiğini de bilmeliyiz. Yasal yollarla hakkımızı aramak, adaletin sağlanmasına katkıda bulunur.

Sıra Sende 2

Mehmet, okul kantininde sıra beklerken bir öğrencinin önüne geçtiğini fark etti. Bu durumu kantin görevlisine bildirerek sıraya saygı gösterilmesini sağladı. Ayrıca sınıfta bazı arkadaşlarının zorbalığa uğradığını öğretmenine anlattı ve bu konunun çözülmesini sağladı.

Buna göre Mehmet'in davranışları aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Haklarımızı yalnızca biz kullanabiliriz.
- B) Haklarımızı bilmek ve korumak toplumsal düzeni artırır.
- C) Haklarımızı başkalarının zararına da olsa savunmalıyız.
- D) Haklarımız, sınırsızdır ve hiçbir zaman kısıtlanamaz.

Vönetimin Karar Alma Sürecini Etkileyen Unsurlar

- Demokrasinin temel ilkelerinden biri de halkın yönetime katılmasıdır. Bireyler; bu hakkını kullanarak düzenleme yapılmasını istedikleri konularda ve toplumda mevcut sorunların çözümünde kamuoyu oluşturabilir, fikirlerini yetkili kişilere iletebilir ve yönetime katılabilirler.
- Katılım hakkı; toplumun huzurunda, bireylerin eşitliğinde ve toplumsal adaletin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir.
Kamuoyu; bir konuyla ilgili halkın genel düşüncesi, halkoyu anlamına gelmektedir.
- Bireyler, yönetimin karar alma sürecine katılabilmek için siyasi partilere ve bazı sivil toplum kuruluşlarına üye olabilir veya medyayı kullanabilir.

Siyasal partiler, benzer siyasi görüşe sahip kişilerin ülkenin yönetiminde söz sahibi olabilmek için oluşturdukları yasal siyasi örgütlerdir. Bireyler; kanunlar çerçevesinde siyasi parti kurabilir, siyasi partilere üye olabilir ve partilerin faaliyetlerine katılabilirler.

Sivil toplum kuruluşları, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde hareket ederek toplum yararına hizmet eden kuruluşlardır. Bireyler, bir soruna çözüm bulmak ve farkındalık oluşturmak amacıyla bazı sivil toplum kuruluşları oluştururlar. Sivil toplum kuruluşları, bu amaçlarını kamuoyu oluşturarak gerçekleştirmeye çalışır.

Medya; sözlü veya yazılı haber alma imkânını sağlayan televizyon, genel ağ, radyo, gazete, dergi vb. kitle iletişim araçlarının oluşturduğu basın yayın organlarıdır. Medya, toplumun yönlendirilmesi ve kamuoyu oluşturulmasında etkin bir güçtür. Bireyler karşılaştıkları sorunları, yönetim birimlerine medya aracılığıyla iletebilirler.

Etkinlik 3

Aşağıda verilen bilgilerin, yönetimin karar alma sürecinde etkili olan hangi unsurla ilgili olduğunu “✓” sembolü ile belirtiniz.

	Siyasi Partiler	Kamuoyu	Medya	STK
a. Halkı ilgilendiren belli bir mesele hakkında, belirli bir zamanda ki genel yargılardır.				
b. Belli bir programa bağlı olarak bir araya gelen kişilerin oluşturduğu siyasi kuruluştur.				
c. Toplumun bilgiye erişimi, eğlence, eğitim, haber alma, sosyal bağlarını güçlendirme ve kültürel ifade gibi bir dizi işlevi yerine getirir.				
ç. Toplumdaki çeşitli sorunları bağımsız olarak ele alıp kamuoyunu bilgilendirme ve aydınlatma görevi yapan, öneriler ve çözümler sunan oluşumlardır.				

1. Bir ülkede halk, yöneticilerini serbest seçimlerle belirliyor; düşüncelerini özgürce ifade edebiliyor ve yasalar karşısında herkes eşit kabul ediliyorsa bu ülkede demokrasinin temel ilkeleri uygulanıyor demektir.

Bu metne göre aşağıdakilerden hangisi demokrasi ilkesine uygun bir durumdur?

- A) Vatandaşların yalnızca devletin belirlediği konularda konuşabilmesi
- B) Yönetim kadrosunun halk oylaması olmadan atanması
- C) Her bireyin kanunlar karşısında eşit kabul edilmesi
- D) Bazı kişilerin seçimlere katılmasının engellenmesi

2. Medya, toplumu bilgilendirerek bireylerin olaylar hakkında fikir sahibi olmasını sağlar. Televizyon, gazete ve genel ağ gibi araçlarla yapılan yayınlar toplumun düşüncelerini etkiler. Bir konuda toplumun büyük bir kısmının benzer düşünmesi, kamuoyu oluşturur. Bu nedenle medya, kamuoyunun oluşmasında etkili bir araçtır.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi medyanın kamuoyu üzerindeki etkisine örnektir?

- A) Bir kişinin sosyal medya hesabını kapatması
- B) Kütüphanede kitap okuyan kişi sayısının artması
- C) Bir okulda düzenlenen bilgi yarışmasına öğrencilerin katılması
- D) Televizyonda yayınlanan haber sonrası toplumun o konu hakkında duyarlılık göstermesi

3. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13. maddesine göre çocuklar; bilgi alma, düşüncelerini ifade etme ve bunları başkalarıyla paylaşma hakkına sahiptir. Ancak bu hak, başkalarının haklarına zarar vermeyecek şekilde kullanılmalıdır. Devletler, çocukların bu hakkını korumakla yükümlüdür.

Bu bilgilere göre,

- I. Çocuklar, bilgi edinme hakkına sahiptir.
- II. Çocukların ifade özgürlüğü sınırsızdır.
- III. Devletler, çocukların bilgiye ulaşma ve düşüncelerini paylaşma haklarını güvence altına almalıdır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

4. Aşağıdaki durumlardan hangisi demokratik bir ailede karar alma sürecine örnek gösterilemez?

- A) Babanın, odaların boya rengini tek başına belirlemesi
- B) Çocukların tatil tercihleri konusunda fikirlerinin alınması
- C) Aile bireylerinin bütçe planlaması için ortak toplantı yapması
- D) Haftalık yemek menüsünün anne ve çocuklarla birlikte seçilmesi

5. Ailede sağlıklı iletişimin kurulabilmesi için;

- I. kendimizi, karşıımızdakinin yerine koyma,
- II. kırııcı, sert ve bağırarak konuşmama,
- III. sürekli nasihat etme

davranışlarından hangileri sergilenmelidir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

6. Sivil toplum kuruluşları (STK), toplumsal konularda kamuoyu oluşturarak karar alma sürecine katkı sağlar. STK'ler; resmî kurumlara rapor sunma, imza kampanyaları düzenleme ve protesto hakkını kullanma gibi yöntemleri kullanır. Örneğin çevre koruma dernekleri, yasa tasarıları hakkında görüş bildirerek demokratik katılımı vatandaşların sesi olur.

Bu bilgilere göre;

- I. hayvan hakları derneğinin, yeni kanun teklifi için milletvekillerine mektup yazması,
- II. tüketici derneğinin, fiyat artışlarına karşı sosyal medya kampanyası başlatması,
- III. futbol kulübünün, lig maçlarındaki hakem hatalarını şikâyet etmesi

durumlarından hangileri sivil toplum kuruluşlarının karar alma sürecindeki rolüne uygundur?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

7. Demokrasi, halkın seçme ve seçilme hakkını kullandığı ve kendisinin mecliste araçlar ile temsil edildiği bir yönetim anlayışıdır. Bu yönetim biçiminde halk, seçimler yoluyla yöneticileri kendi belirler. Kanun önünde herkes aynı haklara sahiptir. Hiç kimsenin bir başkasına karşı üstünlüğü yoktur.

Bu metinde demokrasinin niteliklerinden hangisine değinilmemiştir?

- A) Eşitlik B) Çoğulculuk
C) Millî egemenlik D) Hukukun üstünlüğü

8.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Madde 12

Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını tanırlar. Bu hak, çocuğun yaşı ve olgunluk düzeyine uygun şekilde, gerekli özen gösterilerek sağlanmalıdır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin bu maddesi aşağıdaki haklardan hangisi ile ilgilidir?

- A) Eğitim hakkı
B) Sağlık hakkı
C) Barınma hakkı
D) Düşünceyi ifade etme hakkı

9. Siyasi haklar, kişilerin devlet yönetiminde söz sahibi olmasına imkân sağlayan haklardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi siyasal haklar arasında gösterilemez?

- A) Dilekçe hakkı
B) Eğitim hakkı
C) Seçme ve seçilme hakkı
D) Kamu hizmetine girme hakkı

10. Demokrasi; halkın seçme ve seçilme hakkını kullanarak yönetime katıldığı, temsilcileri aracılığıyla mecliste temsil edildiği bir yönetim anlayışıdır. Demokrasilerde halk, yöneticilerini kendisi seçer.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi seçimle iş başına gelen devlet görevlileri arasında gösterilemez?

- A) Belediye başkanı B) Cumhurbaşkanı
C) Kaymakam D) Muhtar

- Toplum içinde düzenli ve huzurlu bir yaşam sürebilmek için bireylere verilen bazı haklar vardır. Ayrıca bireylerin yerine getirmek zorunda olduğu sorumlulukları da vardır.

Hak, insanların doğuştan sahip olduğu ve yaşamlarını güven içinde sürdürebilmeleri için gerekli olan şeylerdir.

Sorumluluk, bireyin kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenmesi ve üzerine düşen görevleri yerine getirmesidir.

- Aşağıda hak ve sorumluluklara ait bir tablo verilmiştir.

	Haklarım	Sorumluluk
Ailede	Barınma hakkı Beslenme hakkı Sevgi ve ilgi görme hakkı	Aile büyüklerine saygılı olmak Ev işlerine yardımcı olmak Kendine ait odayı ve eşyaları toplamak
Okulda	Eğitim hakkı Güvenli ortamda bulunma hakkı Saygı görme hakkı Özel hayatın gizliliği hakkı	Okula zamanında gelmek Derslere katılmak Okul ve sınıf kurallarına uymak Okulu ve sınıfı temiz tutmak
Yakın çevrede	Temiz bir çevrede yaşama hakkı Güvende olma hakkı Oyun ve dinlenme hakkı Fikir söyleme ve katılım hakkı	Çöpleri çöp kutusuna atmak Komşulara saygılı olmak Gürültü yapmamak Kamu mallarına zarar vermemek

Etkinlik 4

Aşağıda yer alan genel ağ haberini dikkate alarak insanların sorumluluklarını yerine getirmesinin toplum düzenini nasıl etkilediğini açıklayınız.

Kocaeli’de jandarma ve emniyet ekipleri, artan trafik yoğunluğuna karşı bayram boyunca otoyollarda 24 saat esasına göre denetim gerçekleştirdi. Otoyollarda görev yapan 25 radar sistemi de sürekli olarak aktif hâlde çalıştı. Alınan olağanüstü güvenlik önlemleri ve sürücülerin trafik kurallarına uyması sayesinde Kocaeli sınırlarında ölümlü kaza yaşanmadı. Sadece yaklaşık 70 kişi, hafif yaralanmalı kazalara karıştı. Bu başarılı sonuç, hem güvenlik güçlerinin özverili çalışmasının hem de sürücülerin dikkatli davranmasının önemli bir göstergesi oldu.

Genel ağ haberi (Düzenlenmiştir.)

Temel Hak ve Sorumlulukların Toplumsal Düzenin Sürdürülmesindeki Önemi

- Temel hak ve ödevlerimiz, anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bu haklardan bazılarını doğuştan, bazılarını ise yetişkin olduktan sonra (18 yaşından sonra) kullanmaya başlarız.

Doğuştan Kullanmaya Başladığımız Haklar	Yetişkin Olduktan Sonra Kullanmaya Başladığımız Haklar
Yaşama hakkı Kişi dokunulmazlığı hakkı Özel hayatın gizliliği hakkı Yerleşme ve seyahat hürriyeti Din ve vicdan hürriyeti Düşünce ve ifade hürriyeti	Seçme ve seçilme hakkı Ehliyet alma hakkı Kendi başına iş kurabilme hakkı Mülkiyet edinme hakkı

- Anayasa'nın "Temel Haklar ve Ödevler" kısmında yer alan bazı maddeleri aşağıda verilmiştir.

Madde 17 - Herkes; yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 20 - Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Madde 24 - Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Madde 25 - Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Madde 27 - Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Madde 42 - Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı, kanunla tespit edilir ve düzenlenir.

Madde 56 - Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.

Madde 72 - Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

Madde 73 - Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Etkinlik 5

Aşağıda açıklamaları verilen temel hakların neler olduğunu yazınız.

a. Bir insanın doğuştan sahip olduğu en temel haktır. Hiçbir şekilde ortadan kaldırılamaz, sınırlandırılmaz.

b. Herkes, aile hayatına ve özel hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

c. Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünceleri sebebiyle kınanamaz, suçlanamaz.

ç. Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir. Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.

- Haklar, insanların özgür ve huzurlu yaşam sürmesi için gereklidir. Ancak bu haklar sınırsız değildir. Bir kişinin özgürlüğü, kamu malına ya da kamu düzenine zarar verdiği ya da başkasının hakkına zarar verdiği noktada sona erer. Örneğin bir kişinin istediği müziği dinleme hakkı vardır. Ama bunu, gece ve yüksek sesle yaparsa başkalarının dinlenme hakkını ihlal etmiş olur. Bu yüzden haklarımızı kullanırken başkalarının haklarına da saygı duymalı ve sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

Sıra Sende 3

Aşağıda Anayasa'nın bazı maddeleri verilmiştir.

Madde 17: Herkes; yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Madde 20: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

Madde 24: Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Madde 72: Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir. Bu hizmetin Silahlı Kuvvetlerde veya kamu kesiminde ne şekilde yerine getirileceği veya getirilmiş sayılacağı kanunla düzenlenir.

Bu maddelerin hangisine ait hakların kullanılabilmesi için on sekiz yaşının doldurulması gerekir?

- A) Madde 17 B) Madde 20 C) Madde 24 D) Madde 72

Sorumluluk sahibi bir vatandaşın yapması gereken davranışlar aşağıda verilmiştir.

- Toplumsal kurallara uyar ve toplumda geçerli yasalara saygı gösterir.
- Seçim zamanı geldiğinde oy kullanarak yönetime katılır.
- Vergisini zamanında öder.
- Çevreyi temiz tutar, geri dönüşüme dikkat eder.
- Haklarını bilir ve başkalarının haklarına saygı gösterir.
- Toplumsal olaylara duyarlıdır. Yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine katılır.
- Ortak kurallara uymaya özen gösterir ve kamu mallarını korur.
- Başkalarının düşüncelerine saygı gösterir.
- Toplumun millî ve manevi değerlerine sahip çıkar.

Sıra Sende 4

Ahmet, mahallesindeki boş arsada çevre kirliliği olduğunu fark etti. Bu durumu belediyeye bildirerek çöplerin temizlenmesini sağladı. Ayrıca çevresindeki insanlara geri dönüşüm kutularını kullanmaları konusunda bilgi verdi. Mahallesinde düzenlenen temizlik etkinliğine de gönüllü olarak katıldı.

Bu durum, Ahmet ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini doğrular?

- A) Doğal kaynakları fazla tüketen bir bireydir.
- B) Toplumsal sorunlara duyarsız bir vatandaşdır.
- C) Sorumluluk sahibi ve duyarlı bir vatandaşdır.
- D) Haklarını bilen ancak görevlerini yerine getirmeyen bir bireydir.

- **Dilekçe hakkı;** bireylerin istek, şikâyet veya önerilerini devlet kurumlarına yazılı olarak iletebilme hakkıdır. Her vatandaş, bir sorunla karşılaştığında veya bir konuda talebi olduğunda, ilgili kuruma dilekçe yazarak bunu iletebilir. Kurum, dilekçeye cevap vermekle yükümlüdür. Bu hak, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile güvence altına alınmıştır.

Madde 74 – Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu, gecikmeksizin dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

Etkinlik 6

Aşağıda resmî bir kuruma yazılan dilekçede boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

a.

b.

c.

d.

1. Bir mahallede çöpler, düzenli olarak toplanmamakta kaldırım ve yollar gelişigüzel kirletilmektedir. Bu durum, hem çevre kirliliğine hem de sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Mahalle sakinleri, belediyeye durumu bildirmelerine rağmen herhangi bir çözüm üretilmemiştir.

Bu durumun yaşanmasının temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Mahalle halkının birlikte hareket etmesi
- B) Toplumun bilinçli ve duyarlı davranması
- C) Vatandaşların çevre temizliğine dikkat etmesi
- D) Belediyenin, sorumluluklarını yerine getirmemesi

2. Temel hak ve özgürlükler, anayasa ile güvence altına alınmıştır. Devlet, bireylerin bu haklarını korumakla sorumludur. Ancak bu haklar, toplumun güvenliği ve sağlığı için kanunlarla sınırlandırılabilir.

Bu bilgilere göre,

- I. Bireyler, tüm haklarını hiçbir sınırlama olmadan kullanabilir.
- II. Devlet, bireylerin haklarını korumakla yükümlüdür.
- III. Toplum sağlığı, hakların sınırlandırılmasında bir etkidir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

3. Vatandaş olarak bazı haklara sahip olduğumuz gibi bu hakların korunması için sorumluluklarımız da vardır. Örneğin eğitim hakkı, tüm bireylerin hakkıyken okula düzenli gitmek, bir sorumluluktur. Benzer şekilde, yaşama hakkımız varken, başkalarının hayatını tehlikeye atacak davranışlardan kaçınmak da bir görevdir. Hak ve sorumluluklar, dengeli bir şekilde yürütüldüğünde toplumsal düzen sağlanır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi bir bireyin hak ve sorumluluğunu birlikte yerine getirmesine örnektir?

- A) Okula gitme hakkını kullanıp derslerine düzenli çalışmak
- B) Seçme hakkını kullanmayıp seçim sürecine ilgisiz kalmak
- C) Trafik kurallarını ihlal ederek acil işi olduğu bahanesiyle hız yapmak
- D) Piknik yaptıktan sonra çöpleri toplamayarak alanı kirli bırakmak

4. COVID-19 salgını, bireysel ve sosyal yaşamda ani değişikliklere neden olmuştur. Bu süreçte seyahat özgürlüğü kısıtlanmış, sosyal ilişkiler uzaktan sürdürülmüştür. Bu durum, temel hak ve özgürlüklerin bazı durumlarda sınırlandırılabilirliğini göstermiştir.

Buna göre aşağıdaki yorumlardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Sağlıkla ilgili konularda toplumsal düzeni koruma adına bazı önlemler alınabilir.
- B) Olağanüstü durumlarda bazı hak ve özgürlükler geçici olarak sınırlandırılabilir.
- C) Salgın hastalıklar, insanların sosyal hayatını doğrudan etkileyebilir.
- D) Temel haklar, hiçbir koşulda kısıtlanamaz.

5. I. Dilekçe sadece yazılı olarak verilir, sözlü başvurular resmî olarak kabul edilmez.
II. Dilekçe veren kişinin isteğine, resmî kurumlar cevap vermek zorundadır.
III. 18 yaşından küçükler dilekçe veremez.

Yukarıda verilenlerden hangileri dilekçe hakkıyla ilgili doğru bir bilgidir?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

6. Temel hak ve ödevlerimiz, anayasa ile güvence altına alınmıştır. Bu haklardan bir kısmını doğuştan diğer kısmını ise yetişkin olduktan sonra kullanmaya başlarız.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi doğuştan kullanmaya başladığımız haklara örnek gösterilemez?

- A) Yaşama hakkı
B) Din ve vicdan hürriyeti
C) Seçme ve seçilme hakkı
D) Özel hayatın gizliliği hakkı

7. **T.C. Anayasası Madde 74:** Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Anayasa’nın bu maddesi aşağıdaki haklardan hangisiyle ilgilidir?

- A) Dilekçe hakkı
B) Mülkiyet edinme hakkı
C) Özel hayatın gizliliği hakkı
D) Düşünce ve ifade hürriyeti

8. I. Vergisini zamanında ödeme
II. Çevreyi temiz tutma
III. Toplumun millî ve manevi değerlerine sahip çıkma
IV. Kendi haklarını, başkalarının haklarından üstün görme

Yukarıdakilerden hangisi sorumluluk sahibi bir vatandaşın yapması gereken davranışlardan değildir?

- A) I B) II C) III D) IV

9. **T.C. Anayasası Madde 17:** Herkes; yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

T.C. Anayasası Madde 20: Herkes; özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.

Anayasa’nın bu maddelerine göre,

- I. Yaşama hakkı, anayasal güvence altına alınmıştır.
II. Temel hak ve özgürlükler yalnızca bireylerin isteğine göre şekillenir.
III. İnsanlar, özel hayatına saygı duyulması hakkına sahiptir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve III
C) II ve III D) I, II ve III

10. Anayasa’nın 56. maddesine göre herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi vatandaşların ödevleri arasında gösterilemez?

- A) Doğayı ve çevreyi korumak
B) Ormanları korumak ve çoğaltmak
C) Çevre kirliliğini önlemeye çalışmak
D) Doğal kaynakları korumaya yönelik yasalar çıkarmak

- **Dijital vatandaşlık;** genel ağı ve dijital teknolojileri güvenli, sorumlu ve bilinçli bir şekilde kullanma biçimidir. Gerçek hayatta olduğu gibi dijital dünyada da bazı haklarımız ve sorumluluklarımız vardır. Örneğin sosyal medyada doğru ve güvenilir bilgi paylaşmak, başkasına hakaret etmemek dijital vatandaşlığın bir gereğidir.

Günümüzde teknolojik gelişmeler, vatandaşların haklarını daha hızlı ve kolay kullanmalarını sağlamaktadır. Örneğin CİMER aracılığıyla vatandaşlar, kamu kurum ve kuruluşlarına dijital dilekçe gönderilebilmektedir. Öğrenciler EBA üzerinden ders içeriklerine ulaşabilirken MHRS (Merkezî Hekim Randevu Sistemi) ile hastane randevusu almak ve daha önceki sağlık bilgilerimize (tahlil, tedavi, reçete vb.) ulaşmak kolaylaşmıştır.

Etkinlik 7

EBA (Eğitim Bilişim Ağı), Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen, öğrenci ve öğretmenlerin eğitim materyallerine dijital ortamda ulaşabilmesini sağlayan bir eğitim platformudur. EBA; uzaktan eğitim sürecinde derslerin takibi, konu anlatımları, video dersler, testler ve çeşitli kaynaklara erişim imkânı sunar. Millî Eğitim Bakanlığı, öğrencilerin bilgiye daha kolay ulaşabilmesi, öğretmenlerin dijital içeriklerle derslerini destekleyebilmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi amacıyla bu sistemi oluşturmuştur.

EBA, öğrencilere güvenilir ve ücretsiz bir dijital öğrenme ortamı sunar. Farklı ders ve konularda zengin içerikleriyle eğitimi destekler. Öğrenciler, istedikleri zaman tekrar yaparak öğrenme hızlarını kendileri belirleyebilir. Öğretmenler için de materyal paylaşımı ve ders takibi açısından büyük kolaylık sağlar. Kırsal bölgelerdeki öğrencilerin eğitime erişimini artırır, fırsat eşitliği sunar. Aileler de çocuklarının gelişimini EBA üzerinden takip edebilir.

a. EBA nedir? Kısaca açıklayınız.

b. Bakanlık hangi amaçla bu sistemi oluşturmuştur? Yazınız.

c. EBA'nın faydaları nelerdir? Yazınız.